

АКТУАЛЬНІ ТИПИ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ БУДИНКІВ В КОНТЕКСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

КУЗЬМЕНКО Т. Ю.

tancho286@gmail.com

кандидат архітектури, доцент

кафедри архітектури будівель та містобудування

ДМИТРЕНКО А. Ю.

metr5555@ukr.net

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри архітектури будівель та містобудування

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка

м. Полтава, Україна

Децентралізація – одна з найуспішніших реформ в нашій державі. Територіальна реформа створює умови для більш ефективного розвитку міст та сіл України. За 1-2 роки з початку створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) вони відчули особливості життєдіяльності з новим бюджетом, завдяки якому відбулись істотні [8]. Так, якщо раніше бюджетна сума чотирьох сіл складала 8 мільйонів гривень, то сьогодні вона становить 38 мільйонів. Раніше ОТГ бюджетних коштів заледве вистачало на утримання штату сільських рад та комунальні платежі. Тепер вони можуть думати про подальший розвиток громади: розробку генеральних планів сіл, про технічну документацію на будівлі та відведення дялянок під установи соціальної інфраструктури, про стратегічне планування розвитку громади, подальші інвестиції, туристичну привабливість тощо. Громади створюють свій штат фахівців, що раніше функціонували у районній адміністрації, створюють відділ освіти, житлово-комунальний відділ, розглядають можливість створення на своїй території поліцейської станції, обрання дільничного офіцера поліції, підготовку фахівців для роботи із системою відеоспостереження. В ході реформи самоврядування формується самодостатність ОТГ як муніципальних утворень, що перебирають майже всі функції, що раніше були у вищих органів влади, в яких

напевно, залишаться тільки ті, що пов'язані з питаннями цивільної безпеки, оборони держави, надзвичайних ситуацій тощо.

Не залишився поза увагою і відділ архітектури, адже ОТГ мають право та можливість самі створювати проекти житлових і громадських будівель в межах своєї території. В цьому сенсі доцільно розглянути актуальні типи сільських громадських будинків, які недостатньо визначені як типологічно, так і функціонально. Нові реалії та розвиток самоврядування поставили на порядок денний формування підходів до архітектурно-планувального вирішення таких типів громадських сільських будинків:

- клінічні центри первинної медичної допомоги;
- центри надання адміністративних послуг (ЦНАП);
- центри громадської безпеки громадян (ЦГБ).

Якщо перший тип громадських будинків все ж регламентовано нормативними та законодавчими матеріалами [3, 4, 5], типовими розробками [9], а також низкою методично-наукових досліджень [1, 2, 6, 7]; то основні принципи проектування двох останніх (ЦНАП та ЦГБ) визначаються головним чином проектно-експериментальним шляхом [12,13] із залученням посібників та рекомендацій, розроблених часто фахівцями, що будуть їх експлуатувати: медиками, пожежниками, поліційними інспекторами, службовцями у сфері послуг, правниками тощо [10, 11]. Типологічно цей об'єкт безумовно є громадським будинком, а за функціональним призначенням офісною будівлею. Переважна кількість ЦНАП в Україні створені шляхом переобладнання на базі існуючих районних адміністрацій та інших громадських будинків. Так, на рис. 1 подано приклад нового центру надання адміністративних та соціальних послуг, що розташується в будівлі колишньої школи-інтернату, яку закрили кілька років тому. Зараз у будівлі проводять реконструкцію - з огляду на сучасні вимоги розміщення подібних центрів. Реконструкцію будівлі планують завершити до кінця року.

Опрацювання зарубіжного досвіду функціонування ЦНАП, де їх переважно називають Універсамом послуг (УП), дало можливість виробити певні узагальнення. Містобудівне розміщення ЦНАП переважно у центрі поселення, ділянка повинна бути розміщена близько відносно зупинок громадського транспорту (в межах пішохідної досяжності не більше 10 хв.), із зручним під'їздом, мати місце тимчасового паркування автомобілів відвідувачів та велосипедів. Оптимальним приміщенням для прийому громадян УП є велика, світла і відкрита зала з приємним та простим дизайном. Це повинна бути повна протилежність традиційній "коридорно-кабінетній" моделі (вузьких коридорів та окремих кабінетів з працівниками, "заклопотаними" роботою з документами).

Рис. 1. Приклад розміщення ЦНАП в будівлі колишньої школи-інтернату.

Важливим у планувальному вирішенні універсалу послуг є розміщення місця прийому споживачів найближче від входу в будівлю. Такі умови може забезпечити розташування фронт-офісу – зони обслуговування відвідувачів на першому поверсі. Слід також враховувати потреби людей похилого віку та осіб з обмеженими фізичними можливостями. Закрита частина універсалу послуг, тобто бек-офіс може розташовуватися і на інших поверхах та навіть в інших будівлях.

Важливим принципом організації будівлі є функціональне зонування, що передбачає його поділ на фронт-офіс та бек-офіс, або “відкриту” та “закриту” частини. Найближче до входу має розташовуватись інформаційний хол та рецепція. Поряд має знаходитися зона очікування, тобто місця, де відвідувачі можуть заповнити необхідні документи, чекати на зустріч з працівником універсалу. Тут також можна розмістити інформаційні матеріали. Наступний елемент “відритої частини” – зона обслуговування, тобто робочі місця працівників, на яких здійснюється прийом відвідувачів. Ця частина повинна являти собою просторе приміщення, що складається з великої кількості робочих місць працівників. Ці робочі місця можуть відокремлюватися один від одного світлопрозорими та звукопоглинаючими перегородками.

“Відкрита” зона для обслуговування споживачів має поділятися на зону очікування та зону прийому споживачів працівниками універсалу послуг. В свою чергу, зона очікування включає місця для очікування та місця для заповнення документів. Для цієї мети необхідні відповідні меблі, зокрема, стільці та столи. Їх кількість має розраховуватися з урахуванням максимальної кількості споживачів, що можуть одночасно очікувати в універсалах послуг (зокрема, у години пік). Умови очікування можуть бути покращені за рахунок впровадження додаткових заходів. Зокрема, у зарубіжній практиці зустрічаються випадки, коли в зоні очікування розташовують “місце для дітей” (наприклад, дитячий стіл з кольоровими олівцями та папером та іграшками). Це дуже зручно для відвідувачів з дітьми. Бажаним було б також встановлення кондиціонерів в зоні очікування.

Для розрахунку площі приміщення універсалу послуг до уваги має братися кількість послуг, що надаються та кількість відвідувачів, особливо у так звані “пікові години”. Також до уваги може братися чисельність населення конкретної адміністративно-територіальної одиниці. І нарешті, при плануванні площі приміщення доцільно виходити з того, що номенклатура адміністративних послуг може поступово збільшуватися.

При проектуванні УП необхідно провести розрахунки площі, кількості працівників, при цьому за основу беруться витрати часу на обслуговування одного клієнта. В роботі [11] запропоновано наступний розрахунок кількості робочих місць, за кількості звернень громадян 65 тис. на рік .

Нзв.- кількість звернень на рік – 65000 звернень; Нр.д. – кількість робочих днів в році – 250 днів; Тс.р. – середній розрахунковий час на обслуговування одного клієнта – 10 хвилин;

$$\text{Нзв.} / \text{Нр.д.} = \text{Нс.д.} \cdot 65000 \text{ звернень} / 250 \text{ днів} = 260 \text{ звернень/день}$$

Нс.д. – середня кількість звернень на день – 260 звернень/день; Тр.д. – корисна тривалість робочого дня – 420 хвилин; Тзв. – розрахунковий час на опрацювання одного звернення – 10 хвилин;

$$\text{Нс.д.} \times \text{Тзв.} = \text{Тзаг.} \cdot 260 \text{ звернень} \times 10 \text{ хвилин} = 2600 \text{ хвилин}$$

Тзаг. – загальний розрахунковий час на опрацювання усіх звернень протягом одного робочого дня – 2600 хвилин; Тзаг./Тр.д. = Нр.м. $2600 \text{ хвилин} / 420 \text{ хвилин} = 6$ осіб, Нр.м. – розрахункова кількість працівників.

Для визначення фактичної кількості працівників, враховують певну кількість відсутніх за хворобою. Для цього вводиться поправочний коефіцієнт, значення якого є більшим за 1, а визначається він як співвідношення загального робочого часу до різниці загального робочого часу та його втрат через хвороби, відпустки тощо:

$1500 \text{ людино-днів} / (1500 \text{ людино-днів} - 208 \text{ людино-днів}) = 1,161.$

Необхідна кількість працівників визначається як добуток розрахункової кількості та доповнюючого коефіцієнта: $6 \text{ осіб} \times 1,161 = 7 \text{ осіб}.$

Денна (змінна) продуктивність діяльності одного працівника універсалу послуг відповідно до розрахункових показників: $260 \text{ звернень} / 7 \text{ осіб} = 37 \text{ звернень на особу в день}.$ Річна продуктивність колективу з семи осіб відповідно до розрахункових показників: $250 \text{ днів} \times 7 \text{ осіб} \times 37 \text{ звернень} = 64750 \text{ звернень}.$ Такий розрахунок може слугувати своєрідною перевіркою проведених обчислень.

Центр громадської безпеки (ЦГБ) або центр безпеки громади – новий тип будівлі, типологічно не зовсім визначений, тому потребує аналізу й доопрацювання. З одного боку – це утилітарні споруди: пожежні частини чи гаражі, поліцейні дільниці, а з іншого, - об'єкти комунально-транспортної та управлінської інфраструктури, що розміщуються біля транзитних зовнішніх автошляхів або на в'їзді у поселення, часто бувають певним акцентом.

Рис. 2. Місцевий Центр безпеки громадян Жданівської ОТГ Вінницької області

В той же час їх образне вирішення не завжди відповідає цій меті (рис.2), що обумовлено фінансовими можливостями територіальних громад в період їх становлення. Розглянувши досвід проектування та будівництва ЦГБ [10, 11, 12], приходимо до висновку, що вони є багатофункціональними кооперованими громадськими будівлями із включенням об'єктів транспортної та протипожежної інфраструктури. Це дало можливість виділити три основні типи ЦГБ за кількістю функцій: розширені, середні, мінімальні (рис. 2). Центр громадської безпеки з розширеним набором функцій відрізняється від інших об'єктів такого типу в основному складом приміщень пожежного депо, яке містить: пункт зв'язку, приміщення для ремонту і сушіння спецодягу, башту для сушіння пожежних рукавів, приміщення для зберігання майна та техніки, караульне приміщення, приміщення для приготування і приймання їжі, гардеробну, душові та санітарні вузли, учбовий клас, кабінет керівника, приміщення для відпочинку та психологічного розвантаження, спортивний зал, допоміжні приміщення. Саме пожежне депо та його склад обумовлює класифікацію за кількістю функцій запроєктованих та побудованих на сьогодні ЦГБ. Подальший напрям досліджень може бути направлено на пошук і розширення функцій, що відносяться саме до громадської безпеки, можливо аварійні служби комунального господарства.

Таким чином, формування актуальних типів громадських будинків, що постали на порядку денному в процесі впровадження реформ в Україні, потребують типологічного та функціонального доопрацювання із залученням суміжних дисциплін для вироблення як нормативної бази, так і, можливо, формування спеціалізованих архітектурно-проектних майстерень, виходячи з того, що розпорошення проектно-виробничої сфери часто не обумовлює підвищення якості проектування та будівництва громадських будівель, особливо нових типів, недостатньо опрацьованих нормативними документами.

Використана література:

1. Архітектурна типологія громадських будинків і споруд: підручник / [Л.М. Ковальський, В.М. Лях, А.Ю. Дмитренко та ін.]; за заг. ред. д-ра арх., проф. Л. М. Ковальського, к.т.н., доц. А. Ю. Дмитренка. - Київ, 2018. - 484 с.
2. Брідня Л. Ю. Будівництво і реконструкція центрів первинної медичної допомоги в об'єднаних територіальних громадах України / Л. Ю. Брідня //Архітектурний вісник КНУБА. - 2018. -Вип. 14 - 15. - С. 582-592.

3. Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення. ДБН В.2.2-9-2009. – К Мінрегіонбуд України, 2009. – 46 с. – (Державні будівельні норми України).
4. Будинки і споруди. Заклади охорони здоров'я. ДБН В.2.2-2001. - К.: Мінрегіонбуд України, 2001. - 166 с. - (Державні будівельні норми України).
5. Закон України від 14 листопада 2017 року № 2206-VIII «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості»: Голос України: офіц. вид. від 30.12.2017 р. № 248.
6. Кочерягіна Н. В., Дмитренко А.Ю. Передумови формування будинків охорони здоров'я з житлом для обслуговуючого персоналу у сільській місцевості України. Тези 70-ї наук. конф. проф., викл., наук. працівників, аспірантів та студ. ун-ту. Т. 1. (Полтава, 23 квітня – 18 травня 2018 р.). - Полтава, 2018. - С. 91 – 92.
7. Кочерягіна Н. В., Дмитренко А. Ю. Сучасні тенденції проектування та приклади архітектурно-планувального вирішення медичних амбулаторій в сільській місцевості України. Матеріали III Міжн. наук.-практ. конф. «Архітектура: Естетика+Екологія+Економіка = Architecture: Aesthetic + Ecology + Economics» (2-3 жовтня 2018 р., м. Полтава). - Полтава, 2018. - С. 102 -103.
8. Т. Ю. Кузьменко, В. М. Лях, С. К. Телегін. Об'єднані територіальні громади: перші успіхи / Т. Ю. Кузьменко, В. М. Лях, С. К. Телегін // Вісті. – 2018. – № 50 (9014). – С. 3.
9. Мінрегіон розробив типові проекти будівництва сучасних медамбулаторій у сільській місцевості: [Електронний ресурс] Режим доступу: [https:// decentralization.gov.ua/neys/8570](https://decentralization.gov.ua/neys/8570) (дата звернення: 27.03.2018).
10. Стан цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки об'єднаних територіальних громад Рівненської області: вип. 1 (серпень 2018 року)/ Крук С.І., Мохрик О.П., Жакун І.І., Звинник В. О., Тарасюк І.Д. - Рівне, 2018. – 372 с.
11. Центри надання адміністративних послуг: практич. посібник, вид. 2-ге / [Бригілевич І.І., Ванько С.І., Загайний В.А. та ін]/ За заг. ред. Тимощука В.П. – Київ, 2011. – 432 с.
12. Шулик В. В., Обідний О. Б., Гальченко О. О. Про формування центрів громадської безпеки, передумови і досвід проектування / В. В.Шулик, О. Б. Обідний, О.О. Гальченко //Містобудування та територіальне планування. - 2016. – Вип.62. Ч. 1. – С.555– 562.
13. Шулик В. В., Обідний О. Б. Про типологічні основи формування центрів громадської безпеки об'єднаних громад / В. В. Шулик, О. Б. Обідний //Архітектурний вісник КНУБА. - 2018. - Вип. 14-15. - С.593-604.